

JIŘÍ SVOBODA

NOVÁKOVŮ POJETÍ TVŮRČÍ OSOBNOSTI

Osud díla Arne Nováka v proměnách našeho poválečného vývoje nebyl právě příznivý. Je však třeba říci, že navzdory této nepřízni nikdy z našeho literárního života zcela nezmizel. Byl sice v něm popírán a vyvrácen, vždy se však díky kouzlu své osobnosti i platnosti svého díla do něho vracel. Tvořivá osobnost, to je fenomén nejen Novákova života, jeho subjektivní projekce, ale především vypovídá o jeho postoji k literatuře. To, co ho vždy na ní fascinovalo, byl vznik díla, samotný tvůrčí proces. Už na počátku své literární dráhy v programové stati *Literární historie dnes a zítra* (1901) spatřuje cíl badatelovy práce ve vytvoření portrétu spisovatele, v němž je obsažen nejen fakt jeho života, ale i literární tvorby. Portrét konkrétní spisovatelovy osobnosti je pro něho prvním nezbytným stavebním kamenem literárních dějin. Je obdivuhodné, jak Novák na počátku 20. století vytváří svoji pracovní koncepci: čerpá nejen z teoretické výzbroje Tainovy, vnímá dílo nejen jako produkt doby, jeho sociálních poměrů, ale opírá se i o hledisko Hennequinovo, ví, že každá literární tvorba má i svůj vlastní život a nelze ji odvozovat jen z vnějších skutečností. Podstata spisovatelovy osobnosti je dána podle něho vnějšími i vnitřními vlivy, na základě jejich důkladné analýzy můžeme dospět k syntéze. Novák rozpoznal, že polarita těchto faktorů je rozhodující pro vznik díla a literární vědec, chce-li se s ním vyrovnat, musí projevit nejen schopnost vědecké interpretace, ale domýšlet i její souvislosti filozofické. Jedině tak může odhalit jeho složitou strukturu a dovršit své úsilí skutečným poznáním. Zde se projevilo Novákovo nejvlastnější založení: být nejen literárním vědcem, ale promlouvat k lidem i jako spisovatel, v samotném aktu tvoření jde podle něho o proniknutí k tajemství, ke skutečnostem, které byly dosud před světem utajeny.

Pro formování Novákovy osobnosti byl rozhodující vývoj do první světové války; v tomto období musíme rozlišovat jeho práce, v nichž ve výkladu tématu projektuje své nejvlastnější založení a vede dialog s autorem, dokonce můžeme říci, že téma se mu nejednou stalo „zrcadlem“, v němž zkoumal pozorně sama sebe. A práce, které vypovídají o jeho vývoji badatelském a metodologickém. Obě tyto linie se vzájemně prostupují: studie o Janu Nerudovi (Novák 1910) představuje jednu z prvních syntéz, k níž Novák dospěl po předchozích analý-

zách básníkovy díla, a esej *Čím mně jest Lessing* (Novák 1912a) je naopak spon-tánním vyznáním. Nerudova tvorba se mu jeví jako výsledek silného zážitku, jako odraz básníkovy prazkušnosti, tedy jako výpověď vycházející z niterných podnětů. Lessing ho fascinuje tím, že svůj „kritický osud[...]“ pojímá jako vzru-šené drama duševních dobrodružství[...] spisovatel, do jehož bytosti se kritik veče a vmyslí, problém, k jehož řešení přispěje, nejsou nic více než dobrodruž-stvími jeho intelektu a senzibility“ (Novák 1912a/1914:296). Lze říci, že Arne Novák inspirován Lessingem se „včetl“ do Nerudova díla, že jeho výprava za inspiračními podněty básníkovými byla skutečně „duševním dobrodružstvím“. Zfetelná je u něho identifikace badatelovy osobnosti a spisovatelova díla. Toto zaujetí se však neobešlo bez objektivizace poznatků, k nimž Novák jako badatel se dopracoval. Další Novákova klíčová studie z té doby věnovaná Šaldovi od-krývá proces jeho literárněkritického zrání. Zde je důležité, jak pojmenovává hlavní znaky Šaldovy osobnosti, vnímá ho jako svůj vzor a vlastnosti, které mu přisuzuje, mají nejen charakterizační funkci, ale, jak je zřejmé z Novákovy ar-gumentace, pro svou závažnost by měly být základem každé kritické činnosti. Veškerá Šaldova výzbroj, jeho výbojnost, pohotovost, vzdělanost, originalnost, nemá jiný smysl a účel než v naplnění vůle dojít „k vnitřní pravdě“. I Šaldova intuice je založena na naději a víře, že „ideje, za nimiž kritik stojí, našly v díle umělců pravý a plný výraz“. Osobnost Šaldova přitahuje Nováka i tam, kde se mu jeví jako vnitřně rozporná: za její útočností proti české malosti spatřuje citli-vost a snadnou zranitelnost. „Šalda žádal Syntézu, a musil po důkladné a kruté vnitřní perkusi zjistiti, že sám trpí nemocí Analýzy“, hlásá „organickou jednotu života a poezie, kterou moderní specializování porušilo“ (Novák 1913/1940: 185, 204). To jsou stanoviska, která by Arne Novák mohl klidně vepsat do vlastního programu, podobně jako Šalda i on usiluje o vnitřní svobodu, i pro ně-ho je intuice jedním z hlavních prostředků při zkoumání díla, také on akcentuje požadavek jednoty spisovatelovy osobnosti a jeho tvorby.

V této obecné poloze se oba k sobě obdivuhodně přibližují, pro nás je důleži-té, že pohled na Šaldu je veden z Novákova zorného úhlu a odpovídá jeho pojetí tvůrčí osobnosti. Nelze přitom nevidět, že nejde jen o pasivní zrcadlení Šaldova zjevu, ale o Novákovo hledání vlastní koncepce. Budeme-li se důkladněji probí-rat jeho pracemi z té doby, zjistíme, že tu stále trvá zakotvení v pozitivistické metodologii, že pozorně četl nejen Taina, ale i Ericha Schmidta: dílo ve své ko-nečné podobě je podle něho výsledkem tří faktorů: formuje ho spisovatelova dispozice, zkušenost i poznání. Jestliže práce o Nerudovi byla jednou z prvních syntéz, pak studie jako *Máchova Krkonošská pouť* (Novák 1910), *Básně Boženy Němcové* (Novák 1918a) a *Skalák Karoliny Světlé* (Novák 1918b) představují literárněhistorické analýzy, kde působení biografických faktorů vypovídá nejen o vzniku díla, Novák sleduje jejich odraz v syžetové výstavbě a nežádka je vní-má jako impulsy, které ovlivňují spisovatelův další vývoj. Analýza Máchovy *Pouti krkonošské* odhaluje souvislosti mezi cizími autory a Máchou (Novalis, Byron), určuje její vazby na deníkový záznam, obsahuje tedy Máchův konkrétní prožitek. Básně B. Němcové jsou vykládány na pozadí autorčiných životních osudů z počátku čtyřicátých let, analýza konkrétních faktů tu osvětluje zvláštní

úlohu, kterou při jejich napsání sehrál V. B. Nebeský. Novela *Skalák* zrcadlí složitě období spisovatelčina vztahu k Janu Nerudovi; analýza novely a dopisů, které Světlá v té době psala Nerudovi, umožňuje datovat vznik novely do podzimu 1862 a odhalit dramatickou konfrontaci obou osobností. Analýza *Pouti krkonošské* vedla k závěru, že jde o dílo „důležitého přechodu Máchova uměleckého vývoje“. V básních Němcové objevil Novák zárodky pozdějšího prozaického díla, ukázal správně na to, že představují již uzavřenou kapitolu její tvorby. Naproti tomu novela *Skalák* otevřela pohled na vývoj, který byl dovršen vznikem hlavních ještědských románů. Životopisná fakta v těchto interpretacích jsou chápána jako organická součást spisovatelovy tvorby, sehrávají v nich podstatnou úlohu a vypovídají o vnějších i vnitřních okolnostech tvůrčího procesu. Výsledkem nakonec není jen ryze literárněhistorická studie, ale i pokus o průnik do nitra spisovatelovy osobnosti.

Zájem o tvůrčí osobnost vedl A. Nováka k napsání celé řady monografických studií, motivoval jeho přístup k spisovatelovu dílu tak, že hnán touhou po novém poznání znovu se k těmto autorům vracel, prohluboval a upřesňoval svůj výklad nebo revidoval svoje předchozí soudy. Platí to o studiích věnovaných B. Němcové, K. H. Máchovi, J. Nerudovi, K. Havlíčkovi, J. Vrchlickému, Sv. Čechovi, J. Zeyerovi, J. V. Sládkovi, O. Březinovi a dalším. Soustavné studium nejvýznamnějších spisovatelových osobností vedlo k tomu, že Novák vnímal citlivě nejen jedinečnost a výlučnost jejich zjevu, ale i vazby na dobový literární kontext. Od počátku se tak v jeho literárněvědném díle utvářel profil osobnosti, která svým životem i tvorbou sehrává rozhodující roli v literárních dějinách

Spisovatelova osobnost není u Nováka nikdy vykládána izolovaně, ale zpravidla je vnímána v konfrontaci s jinými osobnostmi; je začleňována do širších kontextů a podrobně je sledována její úloha v národním společenství. V roce 1904 ve studii *Řeč primitivů* přichází s tvrzením, že „pravda kmenová není jen souhrnem antropologických znaků[...] jest i shrnutím životní úzkosti“ (Novák 1905/1914:254), tedy něčím, co vychází ze soužití lidí. Když se zamýšlel nad významem tzv. moravské kritiky, její nesporný klad viděl v tom, že „doporučila intenzivní sestup na dno národní povahy“ (Novák 1911c/1914:71). A v úvaze o Dostojevském dospěl k názoru, že „velikost národní literatury počíná teprve tam, kde za živým a barvitým[...] podáním národního života[...] rýsují se i mohutné, smělé a nové hodnoty myšlenkové, na nichž národ pracoval po století svým celým vnitřním svým osudem“ (1911b/1914:157). Do Novákových úvah už v letech před první světovou válkou vstupuje stále častěji slovo národ a funguje v nich nejen jako síla spojující lidské osudy, ale i jako idea, která přesahuje svůj čas a je základem kontinuity generací.

Potvrzuje se tak schopnost vidět spisovatele nejen jako jedinečný a neopakovatelný jev, ale vnímat ho v konkrétním prostoru a času. Tvorba vyžaduje, aby se spisovatel nevzdával svého práva na svobodnou volbu, i když ví, že nemůže existovat bez vztahů, které jsou jeho rodovým znamením a dávají mu záruku základních jistot. Svobodná volba, v níž se realizuje jako tvůrce, není podle Nováka v rozporu s jeho posláním ve společnosti. Do spisovatelova díla vstupují nejen nové skutečnosti, odrážející neustále se proměňující svět, ale také hodnoty

trvalé, nadčasové, utvářené v národním společenství. „Literární tradicionalismus není,“ jak dokládá ve stati *O tradici v české literatuře*, „ani znásilňováním ani ochuzováním duchů skutečně tvůrčích. Naopak, jest jim posilou a sebeznásobením, vede je ke kořenům, k duši pramenů, k jistotám ukrytým v hloubce“ (Novák 1927/1995:29). Tady se odkrývá složité předivo, které spisovatele poutá k lidem, kteří hovoří jako on stejnou řečí a kteří prošli stejnou dějinnou zkušeností. Novák díky tomuto poznání překonává pozitivistické vlivy z počátku století; studium národní tradice dalo jeho pracím nový filozofický rozměr a umožnilo mu dopracovat se platnější syntézy, což se projevilo nejen v jeho monografických studiích, ale i v syntetických výkladech českých literárních dějin.

Dva aspekty nyní charakterizují Novákovu badatelskou metodu: široce založený přístup k tématu vycházející z důkladného studia, spisovatelovo dílo je vyloženo nejen v kontextu národní literatury, ale i ve vazbě na literatury cizí, a snaha postihnout tvůrčí osobnost v jejím typickém projevu a představit ji několika podstatnými znaky. Tak je oceňována schopnost B. Němcové „překlenouti bytostné spory kritické doby, a třebaže za cenu životního štěstí, vytvořiti vyšší syntézu“ (Novák 1912b/1995:31). V máchovských studiích zaujme názor, že Mácha je básníkem vizuálního typu a že tato vlastnost znamená pro českou básnickou tradici „daleko více než Máchův objevitelský čin v oboru filozofické lyriky“ (Novák 1927/1995:23). Někdy užívá i tzv. nepřímé charakteristiky a klade vedle sebe osobnosti tak, aby vynikla jejich odlišnost: „Mácha a Havlíček, básník snu vedle básníka činu“ (Novák 1921a/1928:71). Typické je Novákovo zdůraznění vztahu mezi charakterem osobnosti a jejím postojem nebo činem. Dobrovský se zapisuje do českých dějin díky své průbojnosti a iniciativnosti, která je důsledkem „rovnováhy jeho učenosti a charakteru“ (Novák 1928:3). „Velký ořes lidské osobnosti znamená u Komenského uvolnění daru obrazotvorného a zároveň kaskadické výmluvnosti“ (Novák 1920/1928:30). Novák jednotlivým osobnostem podle jejich dispozic určuje v literárních dějinách rozdílné úkoly. Tvůrci národních ideálů byli především osobnosti jako Jungmann, Kollár, Šafařík, Palacký a další z této řady, zato Tyl pouze „přejímal a popularizoval ideje a zásady velkých mluvčích národní romantiky“ (Novák 1926/1928:65). Palacký Havlíčka „potřeboval jako novinářského apoštola, aby doktríny přesně promyšlené a pečlivě odůvodněné přenesl s jasností a prostotou“ (Novák 1921a/1928:79). Masaryk se prosadil jako silná osobnost a „povaha kladná a tvořivá“ (Novák 1918/1997:181). Portrét osobnosti je vytvářen jako syntéza, ve které se prostupují vlivy domácí a cizí: „Máchovu vizionářskému nazírání je velmi blízká vizionářská poezie Byronova“ (Novák 1937/1995:324), v O. Březinovi „se pojily dva mohutné živly: živel světový a prvek národně-individuální“ (Novák 1929/1997:191). Novák tu pracuje s několika základními znaky, které mají v přesvědčivé zkratce postihnout charakter osobnosti; vyhýbá se přitom každému zjednodušení a snaží se postihnout podstatu osobnosti pomocí metaforického vyjádření. Názvy svých knih volí tak, aby naznačovaly postavení a úlohu spisovatelů, o nichž je řeč. Typické je pro něho zdůraznění biografických a tvůrčích faktorů (*Mužové a osudy, Nosiči pochodní, Krajané a sousedé, Zvony domova*).

Idea národa ani národní tradice není jediným inspiračním zdrojem a jedinou hodnotou, která formuje tvůrčí osobnost. Myšlenkové zázemí Novákových studií je mnohem hlubší a bohatší. V předmluvě ke knize *Duch a národ* napsal, že národ je „pojmem oblasti duchové a mravní, v níž si generace i věky podávají ruce [...] ze svrchovaného příkazu, aby skrze národnost dospívaly vyššího lidství“ (Novák 1936:9). A v úvaze o Jaroslavu Vrchlickém čteme, že tzv. jednotu „světa a ducha“ ztělesňuje básník tvůrčím aktem a přibližuje se díky němu „samému Bohu“; toto stanovisko bylo podle Nováka oporou Vrchlickému v době jeho tvůrčího rozmachu, jeho krize nastala tehdy, když byla tato jednotu narušena a kdy se mu „všecko rozdvojilo: svět a Bůh, hmota a duch, příroda a osud [...] a z jasného monisty stal se zachmuřený dualista“ (Novák 1921b/1926:16, 18). Interpretace vycházející z idealistické filozofie zde umožňuje nejen prohloubit výklad, ale ukazuje na ideové zakotvení Novákovy literárněvědné metody. Literatura dostává svůj smysl, je-li poselstvím skutečné lidskosti, a spisovatel dosahuje svého cíle, uskutečňuje-li ve své tvorbě své nejvlastnější poslání, které mu určil bůh. Hus představuje „český typ reformační“, kdežto Máchu je „moderní typ básníka náboženského a filozofického“; jde o protikladné osobnosti, obě však spojuje přes značnou vzdálenost mezi nimi „opravdovost poměru k Bohu“ a platonský idealismus (Novák 1915/1940:40). Nelze tedy pominout metafyzickou složku spisovatelovy tvorby, která mu umožňuje, aby překonával omezení ryze materiálního života a vydával svědectví o nadčasových hodnotách.

Nebyla to náhoda, že právě v zamyšlení nad dílem Terézy Novákové, autorky lidsky mu nejbližší, formuloval A. Novák nejpřehledněji své pojetí tvůrčí osobnosti: „Velikou lidskost nesou dvě mohutné síly vnitřní: stále živá schopnost zákonného vývoje a mravní dar pevné jednoty osobnostní při tomto nepřetržitěm růstu. Kdo prošel dalekou a složitou drahou vývojovou, a přece vždy zůstal věren sám sobě v základních složkách své bytosti, naplnil nejkrásnější lidské poslání na zemi: obraz boží, který při narození přijal z Tvůrcových rukou, odevzdal mu při skonu sice nezkalený a neporušený, ale propracovaný a projemnělý zkouškami ducha, činnosti a lásky“ (Novák 1917/1940:130). Tvůrčí osobnost je tedy nositelkou duchovních hodnot, její úloha je omezena časem, který je určen jednomu lidskému životu, ale díky svému duchovnímu poslání tuto hranici překračuje a dává pravý smysl lidské existenci. Ve jménu této víry podnikal Arne Novák své neúnavné výpravy za poznáním života a díla spisovatelů, odtud vyvěrala jeho úcta ke každému tvůrčímu činu, protože mu byl důkazem, že v nepřetržitě proměně světa přispívá každý spisovatel svým dílem k zachování lidské identity. Domnívám se, že právě toto Novákovo pojetí literatury je dnes aktuální a zasluhuje plně pozornosti.

PRAMENY

NOVÁK, Arne

1905 Řeč primitivů, knižně in *Mužové a osudy. Kniha studií a podobizen* (Praha: J. R. Vilímek), 1914, s. 251–260

- 1910 *Jan Neruda* (Praha: Mánes)
- 1911a Máchova Krkonošská pouť, *Listy filologické* 38, s. 226–244, 353–360
- 1911b Několik meditací nad stránkami Dostojevského, *Přehled* 9, knižně in *Mužové a osudy. Kniha studí a podobizen* (Praha: J. R. Vilímk), 1914, s. 153–168
- 1911c Leander Čech, *Národní listy* 31. 7. 1911, knižně in *Mužové a osudy. Kniha studí a podobizen* (Praha: J. R. Vilímk), 1914, s. 70–77
- 1912a Čím mně jest Lessing. Vyznání kritikovo, *Novina* 5, knižně in *Mužové a osudy* (Praha: J. R. Vilímk), 1914, s. 293 – 312 "
- 1912b Básnická osobnost Boženy Němcové, *Národní listy* 21. 1. 1912, knižně in *Myšlenky a spisovatelé. Studie a podobizny*, 1914, přetištěno in *Česká literatura a národní tradice*, ed. Dušan Jeřábek a Vlastimil Válek (Brno: Blok), 1995, s. 30 – 37
- 1913 F. X. Šalda jako kritik, *Přehled* 11, knižně rozšířeno in *Zvony domova. Kniha studí a podobizen*, 1916, cit. z 2. vyd. *Zvony domova. Myšlenky a spisovatelé* (Praha – Brno: Novina), 1940, s. 183–211
- 1914 Skalák Karoliny Světlé, *Sborník filologický* 4, knižně in *Podobizny žen*, 1918, cit. z 2. vyd. (Praha – Brno: Novina), 1940, s. 94–114
- 1915 Mistr Jan Hus a česká reformace v díle Máchově, *Topičův sborník* 2, knižně in *Zvony domova*, 1916, citováno z 2. vyd., *Zvony domova. Myšlenky a spisovatelé* (Praha – Brno: Novina), 1940, s. 40–49
- 1917 Češství Terézy Novákové, *Kalendář paní a dívek českých na rok 1917*, knižně in *Podobizny žen*, 1918, cit. z 2. vyd. (Praha – Brno: Novina), 1940, s. 130–140
- 1918 Světlo a oheň. Arabesky na okraj podobizny Masarykovy, *Národ* 2, knižně in *Z času zaživa pohřbených*, 1923, přetištěno in Dušan Jeřábek, *Arne Novák* (Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Georgetown – NAUMA – Masarykova univerzita), s. 181 – 184
- 1919 T. G. Masaryk, *Moravskoslezský sborník* 1, knižně rozšířeno in *Krajané a sousedé. Kniha studí a podobizen* (Praha: Aventinum), 1922, s. 88–103
- 1920 Smutek Jana Amose Komenského, *Lidové noviny* 14. 11. 1920, knižně in *Nosiči pochodní. Kniha české tradice* (Praha: Literární odbor Umělecké besedy a Kruh českých spisovatelů), 1928, s. 28 –36
- 1921a Karel Havlíček Borovský, *Lidové noviny* 30. 10. 1921, knižně in *Nosiči pochodní. Kniha české tradice* (Praha: Literární odbor Umělecké besedy a kruh českých spisovatelů), 1928, s. 71–84
- 1921b Léto básníkovo, *Lidové noviny* 24. 12. 1921, knižně in *Hovory okamžiků* (Vyškov: Obzina), 1926, s. 14–18
- 1926 Josef Kajetán Tyl, *Lidové noviny* 11. 7. 1926, knižně in *Nosiči pochodní. Kniha české tradice* (Praha: Literární odbor Umělecké besedy a Kruh českých spisovatelů), 1928, s. 63–70
- 1927 O tradici v české literatuře, *Přítomnost* 4, knižně in *Nosiči pochodní*, 1928, přetištěno in *Česká literatura a národní tradice*, ed. Dušan Jeřábek a Vlastimil Válek (Brno: Blok), 1995, s. 11–29
- 1928 *Josef Dobrovský* (Praha: Mánes)
- 1929 Otokar Březina, *Lidové noviny* 26. 3. 1929, knižně 1938 (Litomyšl: Josef Portman), přetištěno in Dušan Jeřábek, *Arne Novák* (Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Georgetown – NAUMA – Masarykova univerzita), s. 191 – 195
- 1936 *Duch a národ. Kniha studí a podobizen* (Praha: Fr. Borový)
- 1937 Mácha vizionář, in *K. H. Mácha: osobnost, dílo, ohlas*, ed. Arne Novák (Praha: Družstevní práce), s. 120 – 132

LITERATURA

GRUND, Antonín

1940 Arne Novák, literární historik a kritik, in *Strážce tradice* (Praha – Olomouc: Fr. Borový a R. Promberger), s. 38–62

HEIDENREICH (DOLANSKÝ), Julius

1940 Učitel tradice a osobnosti, in *Strážce tradice* (Praha – Olomouc: Fr. Borový a R. Promberger), s. 68–77

JEŘÁBEK, Dušan

1997 *Arne Novák* (Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Georgetown – NAUMA – Masarykova univerzita)

MUKAŘOVSKÝ, Jan

1939 Arne Novák, literární historik a kritik, *Lidové noviny* 47, 28. 11. 1939, s. 7, knižně in *Kapitoly z české poetiky I*, 1949 (Praha: Svoboda), s. 337–343

ŠTĚPÁNKOVÁ, Julie

1989 Literárněhistorické dílo mladého Arne Nováka, *Česká literatura* 37, č. 6, 1989, s. 481–495

NOVÁK'S CONCEPTION OF A CREATIVE PERSONALITY

Even at the very beginning of his literary career A. Novák saw the objective of the researcher's work in portraying the writer's personality, which he understood as the first prerequisite for writing literary history. Novák's research method was influenced by Taine and Hennequin. He was developing his research methods and attitudes at the beginning of the 20th century as could be seen in the studies and essays on Neruda, Mácha, Němcová, Světlá and others. His study *Šalda jako literární kritik* (*Šalda as a Literary Critic*) and essay *Čím mně jest Lessing* (*What Lessing Means to Me*) seem to be particularly important for understanding Novák's development at that time. A critical opinion on a literary work is understood here as 'a mental adventure', which a critic is experiencing when analysing literature. It is the personality of F. X. Šalda that becomes the model of Novák's own critical activity at that time. In the interpretation of a literary work, however, he works with biographical factors and emphasises the unity of the writer's personality and work. He sees the personality of a writer as a unique phenomenon, which he perceives in a wider social context, e.g. in connection with national tradition. Novák tries to grasp the writer's personality in his or her essential aspects; this is his attitude towards characterising the unique role that B. Němcová, K. H. Mácha, K. Havlíček, J. Vrchlický and a number of other writers play in Czech literary history. Novák's conception of a creative personality is understood as a synthesis of the artist's and thinker's qualities. This method manifested itself in Novák's monographs and became also the basis of his synthetic works.

